Jonas Biliūnas

- Jonas Biliūnas - itin ryški XX amžiaus pradžios lietuvių visuomeninio ir kultūrinio gyvenimo figūra.
- Pirmoji grožinė knyga „Įvairūs apsakymėliai“ išėjo 1906 m. Rašė ir literatūros kritikos bei istorijos, publicistikos straipsnius, mokslo populiarinimo, politinio pobūdžio brošiūras.

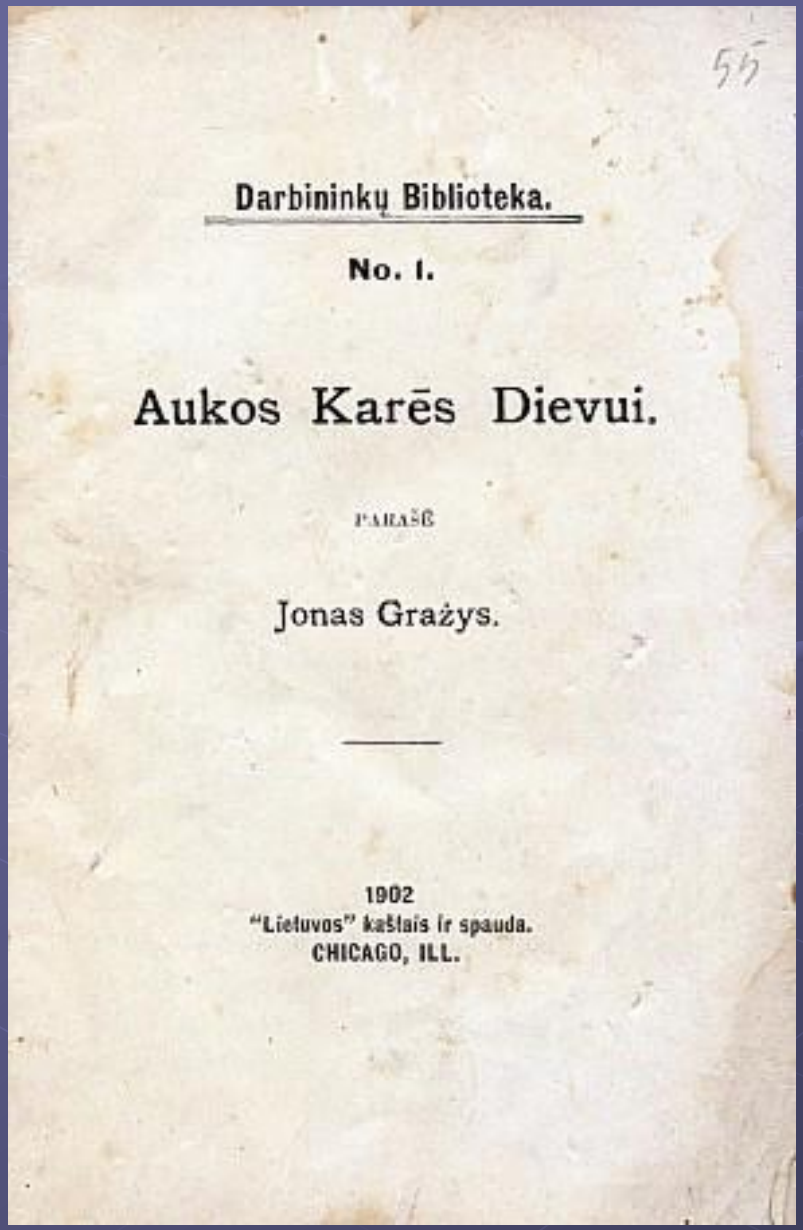

Darbininkų Biblioteka.

No. 1.

Aukos Karės Dievui.

PARAŠĖ

Jonas Grażys.

1902
"Lietuvos" kaštais ir spauda.
CHICAGO, ILL.

Jonas Biliūnas. Aukos karo dievui, Plimutas, 1902 m.

- Pripažintas prozos klasikas. Iš jo kūrinių nuo pradinių klasių mokosi ne pirma skaitytojų karta. Gimė 1879 m. Nūronyse (Anykščių r.), valstiečių šeimoje, mirė 1907 m. Zakopanėje (Lenkija). 1953 m. palaikai perlaidoti Lūdiškių piliakalnyje prie Anykščių.
- J.Biliūnas pasirinko rašytojo profesionalo kelią, studijavo literatūrą Leipcige, Ciuriche, rašė literatūros kritikos darbus, publicistiką ir meninę prozą.

Jonas Biliūnas su žmona 1903m.

Jono Biliūno memorialinis muziejus

Kūrybos bruožai:

- Svarbiausias J.Biliūno prozos savitumas - pasakojimas pirmuoju asmeniu. Rašytojo kūryba labai autobiografiška: dažnai vaizduojama jo vaikystės aplinka, gimtinės kraštovaizdis, keliuose kūriniuose pasakotojo paveikslui naudojami autoriaus biografijos faktai: mokslas užsienyje, atostogos tėviškėje, liga.
- Subjektyviame pasakojime daugiau dėmesio skiriama pasakotojo vidiniam pasauliui, o ne detaliam aplinkos aprašymui. Šio tipo pasakojimas vadinamas psichologiniu.
- J.Biliūnas yra lietuvių psichologinės prozos pradininkas. Jo kūryba pradeda vadinamosios lietuvių lyrinės prozos tradiciją, kurią pratęsia kiti autoriai: Juozas Aputis, Romualdas Granauskas, Bronius Radzevičius.
- Pasakojimo pobūdis dažnai kaitaliojamas. Pavyzdžiui, *Liūdnoje pasakoje* vieningą visumą sudaro skirtingu stiliumi parašyti epizodai: lyrinė impresija *Baltasai šešėlis* artima poezijai, pirmasis pasakotojo ir Juozapotos susitikimas realistiškai aprašytas, o Juozapotos istorija primena sakmę.

- Rašytojo kūrinių centre- sąžinės kamuojamas, likimo nuskriaustas žmogus. Vyraujanti moralinė nuostata - gailėtis nelaimingojo ir atleisti netgi skriaudėjui.Toks požiūris tiesiogiai siejasi su krikščioniškomis vertybėmis.
- Novelių pasakotojas pasižymi dvasingumu: jis atidžiai įsižiūri į aplinką, ieškodamas žmogiškumo apraiškų, žmonių santykiuose pabrėžia dorovės klausimus, kiekviename žingsnyje reiklus sau, nuolat jaučia kaltę dėl kitų nelaimių. Novelių personažai piešiami pabrėžiant kelis svarbiausius bruožus, bet nesiekiant išsamaus ir visapusiško vaizdo. Tačiau lietuvių literatūros kontekste kai kurie J.Biliūno veikėjai yra tapę ryškiais apibendrintais tipais. J.Biliūno kūrybai būdingas glaustas pasakojimas, dėmesys detalėms, kartais pasirenkamas netikėtas vaizdavimo objektas (maža katytė, senas šuo). Mintis dėstoma nuosekliai, kūrinio pabaigoje nesiūlant vienintelės išvados.

REALIZMAS

- **Realizmas** – meno kryptis, atsiradusi XIX a. viduryje. Ji atsirado išblėsus romantizmo idėjoms, tada Vakarų Europoje imta diskutuoti apie realizmą. „Mums menas yra realus, tikroviškas, suprantamas, matomas, apčiuopiamas“, – taip naują literatūros kryptį gynė realizmo šalininkai. Daugiausia dėmesio buvo kreipiama į „daiktišką tikrovę“.

Literatūros kūrinys, anot jų, turi vaizduoti ne svajones ir fantazijas, o susitelkti vien į tikrovę, rodyti „kasdienio gyvenimo scenas“. Rašytojui realistui buvo keliami griežti reikalavimai. Išsamiausiai juos XIX a. viduryje išdėstėPrancūzijoje leidžiamas žurnalas „Realizmas“:

- menininkas turi gilintis ir vaizduoti tik savo gyvenamąjį metą;
- nevalia nieko iškreipti ir prikurti, veikėjai privalo būti rašytojo amžininkai ir iš įvairių socialinių sluoksnių;
- svarbiausia atskleisti žmogaus aplinką, nes ji yra geriausiai matoma ir suprantama;
- stengtis vaizduoti žmonėms būdingas, dažniausias aistras ir instinktus;
- realistinio kūrinio centre – charakteris, kurį lemia aplinkybės, todėl išorės ir aplinkos aprašymas turi būti išsamūs ir teikiantys daug žinių;
- realistinio kūrinio pasakotojas – beasmenė būtybė, kuri nei nuteisia, nei išteisina, tik, žvelgdama iš šalies, pateikia faktus;reikia siekti, kad literatūra ne šiaip teiktų pramogą, o būtų naudinga ir pamokanti, todėl svarbu ne kopijuoti tikrovę, o atrinkti medžiagą ir ją sumaniai išdėstyti.

- Realizmo atstovai siekė vaizduoti gyvenimą tokį, koks jis yra. Pasak jų rašytojas turi būti puikiai susipažinęs bei išanalizavęs savo gyvenamojo meto mokslo ir moralės tendencijas, kad jas tinkamai perteiktų. Svarbiausias kūrėjo bruožas – pastabumas, gebėjimas kantriai stebėti ne tik žmonių elgesį, bet ir smulkiausias jų aplinkos, fizinės išvaizdos, aprangos detales.

- XIX a. viduryje realistiniam romanui, kaip epinės literatūros žanrui, atėjo aukso amžius. Didelės apimties, gana laisvos sandaros, dažniausiai prozinis kūrinys to meto rašytojui atvėrė neregėtas galimybes – joks poetas ar dramaturgas iki tol negalėjo sau leisti trijuose puslapiuose smulkmeniškai aprašinėti visuomenės papročių ar veikėjo išvaizdos.

- Realistinį romaną, XIX a. viduryje tapusį populiariausiu žanru visoje Europoje, imta vadinti „mokomąja knyga“, kuri priartina skaitytoją prie tiesos. Žymiausi atstovai : Onorė de Balzakas,Markas Tvenas, Levas Tolstojus, Nikolajus Gogolis, Fiodoras Dostojevskis, Gi de Mopasanas, Ivanas Turgenevas, Antonas Čechovas, V.Kudirka, M.Valančius, V.Krėvė, J.Biliūnas, Š.Ragana ir kt.